

РОЗДІЛ II.

ЗМІСТОВО-МЕТОДИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПЕДАГОГІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ ЖИТОМИРЩИНИ

Вітвицька Світлана Сергіївна

(Житомирський державний університет імені Івана Франка)

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ПЕДАГОГІЧНОЇ ТВОРЧОСТІ У ПЕДАГОГІЧНІЙ СПАДЩИНИ В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО

В історії українського суспільства, педагогічної думки є постаті, ідеї яких залишаються сучасними протягом багатьох десятиліть і навіть століть. Саме такою духовно багатою і талановитою особистістю, індивідуальністю був В.О. Сухомлинський.

Інтерес учених і вчителів до педагогічної спадщини видатного педагога-гуманіста XX століття Василя Олександровича Сухомлинського з року в рік зростає і поглиблюється. Це ім'я стає знаним у багатьох країнах світу. Його педагогічна творчість багатогранна і невичерпно багата. Центральною ідеєю його новаторської гуманної педагогіки було створення умов для творчого зростання вчителя й учнів.

У свій час В.О. Сухомлинський розумів, що кожна цивілізована країна, або та, яка хоче бути цивілізованою, дбає про творчий потенціал суспільства загалом і кожної особистості зокрема.

Педагогічна творчість – дуже складна праця, яка потребує затрати сил, і, якщо ці сили не будуть відновлюватися, учитель видихається і не може працювати [2, с. 450].

Усе це разом пов'язано із рівнем загальної освіти, педагогічною творчістю, увагою до розвитку творчих здібностей вихованців-учнів, надання їм можливості виявити їх.

Продовжуючи себе в своїх вихованцях, підкреслює В.О. Сухомлинський, – ми творимо не тільки людину. Ми творимо самий час. Дух часу, взаємовідносини між людьми – все це залежить від того, які ми з вами, від того, яка школа, що їй народ ввіряє своє майбутнє, від того, яке керівництво школою [2, с. 394].

В.О. Сухомлинський вважав, що творча праця починається там, де загоряється іскра живої, тремтливої думки, що шукає відповідь на питання, яке висуває життя [2, с. 419].

Запалити, надихати на творчість вчителів, створювати умови для творчості, на думку В.О. Сухомлинського, має директор школи.

В.О. Сухомлинський у своїй праці «Розмова з молодим директором» підкреслює, що директор, організатор з позакласної роботи повинні бути посередниками між педагогічною теорією і практикою. Від них залежить не тільки пропаганда, втілення наукових знань в практику роботи, але й

така організація педагогічного колективу, при якій поєднуючим початком є творчий задум, ідея [2, с. 402].

Завдання директора школи – допомогти кожному вчителеві у створенні індивідуальної творчої лабораторії.

В.О. Сухомлинський пише: мені завжди здавалося, і так здається багатьом вчителям, що перетворення наукових істин у живий досвід творчої праці – це найскладніша сфера дотикання науки до практики. Зроблене вченим відкриття, коли воно оживає в людських взаємовідносинах, у живому пориві думок і емоцій, постає перед вчителем як складне завдання, розв'язати яке можна багатьма способами, і у виборі способу, у втіленні теоретичних істин у живі людські думки й емоції саме і полягає творча праця вчителя [2, с. 402].

Творчість учителів початкових класів можлива за тієї умови, коли в колективі склалось педагогічне переконання: для того, щоб діяти успішно вчилися, їх треба навчити вчитися [2, с. 413].

В.О. Сухомлинський визначив специфіку педагогічної творчості. Специфіка педагогічної творчості, на думку В.О. Сухомлинського, полягає в тому, щоб вчитель знайшов такі методи впливу, які б сприяли б перетворенню книжних наукових ідей у свідому систему знань, почуттів і переконань.

Специфіка педагогічної творчості полягає в тому, що результатом творіння є не річ, як в техніці, не образ як в мистецтві, а духовний світ особистості. І це покладає на вчителя величезну відповідальність і робить професію значущою.

Перед педагогом стоїть величезна кількість важко контрольованих завдань, а іноді непередбачених факторів, що впливають на формування особистості (умови, характер, сім'я, смаки, спадковість, традиції, оточення тощо), тому зміст, методи, форми постійно змінюються. Звідси дійсно педагогічна праця не творчою не буває, бо діти неповторні. А якщо вчитель нічого цього не враховує, то його діяльність лежить за межами того, що називається педагогічна.

Наш педагогічний колектив – творча співдружність односторонців, в якій кожний робить свій індивідуальний внесок у колективну творчість, кожний збагачуючись духовно збагачує своїх товаришів [1, с. 61].

Дати людині щастя улюбленої праці – означає допомогти їй знайти серед безлічі життєвих шляхів той, на якому найяскравіше розкриваються індивідуальні творчі сили і здібності її особистості.

Педагогічна праця лише тоді стає творчим процесом, а вчитель лише тоді стає активною силою, яка впливає на особистість вихованця, коли він, учитель, не фіксує все, що відбувається, а сам активно впливає на педагогічне явище, створює його. Якраз у тому, що вчитель спостерігаючи, вивчаючи, аналізуючи факти, творить педагогічне явище, а полягає найважливіший елемент творчого дослідження – передбачення. Без вивчення фактів нема передбачення, нема творчості,

нема багатого, повноцінного духовного життя, нема інтересу до педагогічної роботи [2, с. 473].

Однак історія освіти України подає оригінальні зразки педагогічного досвіду з цієї проблеми, які заслуговують на те, щоб бути розглянутими сьогодні. Серед них особливе місце займає творча спадщина українського педагога В.О. Сухомлинського.

Передусім варто зазначити, що, працюючи тривалий час учителем і директором Павлиської загальноосвітньої школи, В.О. Сухомлинський особливої уваги надавав поєднанню педагогічної діяльності з дослідницькою. Зокрема значне місце у творчій спадщині Василя Олександровича займає проблема діагностичного дослідження особистості учня. Аналіз педагогічного доробку видатного педагога засвідчує, що ця проблема була основною в його дослідницькій діяльності, а також важливою складовою педагогічної діяльності кожного вчителя Павлиської школи. Багаторічна праця В.О. Сухомлинського в одній і тій же школі, з тим же колективом створювала сприятливі умови для тривалого експерименту для спостереження за процесом становлення, розвитку, участі у виробництві й громадському житті принаймні двох поколінь учнів. Ця праця засвідчила високу ефективність його педагогічної системи, яка, без перебільшення, здобула світове визнання. Тому звернення до цього досвіду, перевіреного практикою кількох поколінь, має особливе значення.

Василь Олександрович неодноразово закликав учителів долучатися до дослідницької роботи, бо вже за своїм покликанням педагогічна діяльність має творчий характер і цим самим вона є близькою до наукового дослідження. Ця спорідненість полягає передусім у щоденній потребі аналізу фактів з обов'язковим передбаченням можливих результатів своєї діяльності. Учитель, який уміє проникати думкою в сутність фактів, у причинно-наслідкові зв'язки між ними, запобігає багатьом труднощам і невдачам, уникає того, що є результатом недостатньо глибокого осмислення процесу виховання, ~ гірких несподіванок. Відкрити перед учителем можливості для творчого дослідження в процесі щоденної роботи – одне із завдань сучасної школи. В.О. Сухомлинський радив кожному директорові школи залучати вчителів до дослідницької роботи, особливо до такої важливої її складової, як вивчення й аналіз педагогічних явищ. На думку видатного педагога, власне дослідницькій роботі вчителя має передувати ознайомлення з методикою спостереження, вивчення й аналізу фактів. Він говорив: „Факти - це реальний вираз, вияв об'єктивних закономірностей педагогічного процесу. Щоб побачити взаємозалежність, по-перше, того, що дає саме життя (дитина прийшла до школи з притаманними саме їй рисами та особливостями), по-друге, того, що робить учитель, і, по-третє, того, що буде досягнуто, треба вміти розбиратися в суті фактів". Видатний педагог був переконаний, що

кожне педагогічне явище може бути представлене та схарактеризоване певним обсягом фактів, отже, вивчаючи й аналізуючи факти, дослідник створює для себе об'єктивну картину розвитку досліджуваного явища і, таким чином, може передбачати перспективи майбутнього розвитку особистості. На його думку, без вивчення фактів будь-яке передбачення матиме не науковий, а суто випадковий характер і зводиться до чергової спроби без творчого елементу з великою ймовірністю втрати контролю за розвитком учня. У цьому разі не може бути й мови про якесь зацікавлення педагога в позитивних результатах своєї праці. Бажання побачити нові риси, нові деталі у звичайному, звичному, відчуття новизни взагалі - важлива умова творчого ставлення до роботи. Усім учителям Василь Олександрович радив вивчати факти, аналізувати коло понять і уявлень, з якими діти приходять до школи, вивчати особливості їхнього мислення й одночасно бути небайдужими до духовного життя сім'ї, до інтелектуальної, моральної, естетичної атмосфери, в якій дитина робить перші кроки свого свідомого життя.

Видатний педагог наголошував, що вміння фахово оцінити та розглянути складнощі, все розмаїття педагогічних явищ, уміння визначати їх взаємозалежності - найголовніше в діяльності педагога. Вивчати особистість учня потрібно в найрізноманітніших ситуаціях, тому що на уроках відбувається тільки частина того складного процесу, який прийнято вважати реальним поєднанням навчання та виховання. Багато явищ, з яких складається життя учнів, а саме їх інтелектуальний, моральний, естетичний, фізичний розвиток і вдосконалення, відбувається поза уроками - і в школі (на перервах, у гуртках, у спортивних секціях тощо), і вдома, і навіть тоді, коли дитина йде додому. Тому вивчення дитини як особистості має бути всебічним не тільки щодо її індивідуальних рис, але й тих чинників, які впливають на її розвиток.

Багаторічний досвід поєднання практичної роботи з науково-дослідницькою в Павлиській школі привів до твердого переконання в тому, що правильне розуміння, правильне пояснення теоретичної сутності тієї чи іншої проблеми - запорука постійного розумового заглиблення дослідника в саму суть справи, в конкретні питання навчання й виховання. Закономірним наслідком поєднання дослідної і практичної роботи є потреба в щоденному теоретичному мисленні, для якого практика стає невичерпним джерелом фактів, нових відкриттів, із сутності яких народжуються теоретичні узагальнення про закономірності виховання. Саме така натхненна творча робота відомого педагога давала Василеві Олександровичу багатющий матеріал для написання книг, у яких викладено його погляди на закономірності виховання всебічно розвиненої особистості. Однак щоденна практика й наукове дослідження, за В.О. Сухомлинським, не є простим і механічним поєднанням. Незважаючи на те, що практика й дослідницька робота щораз взаємно проникають і

доповнюють одна одну, кожна з них виступає як специфічна, в певному розумінні, самодостатня діяльність. Зокрема найважливішою складовою дослідницької діяльності є не тільки щоденне теоретичне проникнення в сутність педагогічних явищ, але й і мислений аналіз проблем у їх історичній ретроспективі. Без глибокого аналізу того, що зроблено й досягнуто в минулому, без постійного осмислення теоретичної спадщини попередників науково-дослідна робота немислима взагалі чи матиме суто формальний характер. В.О. Сухомлинський вірив у вчителя. Він писав: «Я знаю працівників десятки спеціальностей, але нема - я в цьому впевнений – людей більш допитливим, невгомним, які б захоплювалися творчістю більше ніж вчитель».

Сучасне суспільство потребує творчих, талановитих людей, які здатні розв'язувати соціальні й економічні проблеми нашого суспільства, і тому суспільство звертається до вчителя. Не лише і дослідників, а й кожному практичному працівникові потрібно бачити педагогічні явища в їх багаторічному розвитку та розуміти роль і місце сьогодення як такого періоду, що, успадковуючи досвід минулого, і продовжує цей творчий процес.

Список використаної літератури

1. В.О. Сухомлинський. Павлиська середня школа. Вибрані твори: У 5 томах, Т. 4. – К.: Рад. школа, 1977. – 638 с.
2. В.О. Сухомлинський. Розмова з молодим директором школи. Вибрані твори: У 5 томах, Т. 4. – К.: Рад. школа, 1977. – С. 393-629. с 450